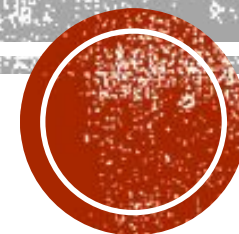

**ДІЯЛЬНІСТЬ СІЧОВИХ І КОЗАЦЬКИХ ШКІЛ НА
УКРАЇНІ.
КОЗАЦЬКА ЧИТАНКА.
КОЗАЦЬКА ПЕДАГОГІКА.**

Підготувала: студентка II курсу 267 групи
Черних Аліна

ДІЯЛЬНІСТЬ СІЧОВИХ І КОЗАЦЬКИХ ШКІЛ

- У 1652 році Богдан Хмельницький видав універсал про організацію при кобзарських цехах шкіл з підготовки кобзарів, лірників і взяв їх під свою опіку. Це були, по суті, **перші музичні школи на Україні**.
- Учителями працювали козаки-кобзарі, що за віком чи з інших причин не могли володіти зброєю. Заняття з учнями проводились індивідуально. Тому кобзарі часто були і поетами, і композиторами.
- Підготовка їх мала велике значення для козацького війська. Гра піднімала запорожців на бій з ворогом, кобзарі і лірники розносили славу про подвиги козаків по всій Україні.

- Козацькі школи діяли у полкових і сотенних містах і містечках України. За даними ревізійних книг, у семи полках було **866** полкових шкіл:
- Методи навчання в школах були обмежені, хоча **унаочнювати навчальний процес** спроби були, особливо під час вивчення азбуки. Вчитель, узявши руки в боки, зображував букву "Ф", піднявши одну руку вгору, а другу опустивши вниз, - "Х"; опустивши руки і розставивши ноги - "Л" і т.д.
- Дітей навчали читати, писати, рахувати та ін. **Виховання було переважно релігійним**, діти старшини і заможних козаків навчалися грамоти та військової справи у парафіяльних школах або при сотенних і полкових канцеляріях.
- Військову справу **викладали досвідчені і випробувані в боях козаки**. Вони носили звання "військового служителя" і користувалися високим авторитетом.
- Ці школи **забезпечували дітям лише початкові знання**, які були доступними і задовольняли на той час скромні потреби трудового люду в освіті. Проте це було єдине джерело, де жевріла рідна мова, правда про історію свого краю, зберігалися і примножувалися народні звичаї, традиції тощо.

ПІДВИДИ КОЗАЦЬКИХ ШКІЛ

Монастирськ і

- Головним учителем був ієромонах, піклувався про здоров'я хлопців, лікував хворих, хоронив померлих. За звичаєм там не було жінок, школа складалася з двох відділів. У першому навчалися юнаки, що готувались на паламарів та дияконів. Другий – відділ молодиків, де вчилися сироти, хрещеники козацької старшини і інші діти. Тут навчали грамоти, співу і військовому ремеслу. Учні утримувались за рахунок скарбниці Січі.

Церковно- парафіяльні

- Існували при приходських церквах і охоплювали запорізьких козаків, які жили в паланках по слободах, хуторах, зимівках. Деякі з таких шкіл культивували ще й вокальну музику та церковний спів. Подібні школи були на Січі та в паланках.

Школи джур

- Продовжували традиції сімейного виховання. Хто хотів стати козаком, той служив спочатку у старого козака за джуру. Джура носив за козаком рушницю, робив для нього всяку роботу, вчився у нього козацької майстерності жити і перемагати в екстремальних умовах. Час перебування молодиків у січовій школі і біля козака не регламентувався, все залежало від їх здібностей до військової та духовної науки

- **Січові школи** працювали на території Запорізької Січі. Перша із них була відкрита у 1576 році. Вона стала зразком для інших. У ній заборонялося перебування жінок, як і у межах самої Січі. У першому відділі цієї школи навчалися ті, хто готувався бути паламарем чи дияконом. У другому відділі навчалися грамоті, співу та військовому ремеслу.
- У козацьких школах склалася **особлива система козацького виховання**, яка, окрім прилучення до грамоти, релігійного виховання, передбачала психофізичне вдосконалення. Учнів учили зміцнювати свої дух і тіло. Вони брали участь у народних забавах, іграх, вчилися їздити верхи, орудували шаблею, володіти списом, стріляти з рушниці, плавати, веслувати та керувати човном.
- У відділах школи діяло **учнівське самоврядування**, яке нагадувало козацьке. Кожний із відділів обирав свого отамана, який у випадку втрати довір'я після закінчення навчального року міг бути переобраний. Виховним ідеалом учнів-підлітків та юнаків був лицар-козак - людина чесна, звитяжна і благородна.

КОЗАЦЬКА ЧИТАНКА

- Посібниками для навчання був Часослов і Псалтир, які в достатній кількості друкували Київська і Чернігівська друкарні, а також скорописна **«Козацька читанка»**, що здобула особливу популярність.
- Перший розділ **"Читанки"** містить реєстр **"Переяславських статей 1659 року"**. Дослідник С. Сірополко пише, що в цих школах хлопчиків учили **"Богу добре молитися, на коні реп'яхом сидіти, шаблею рубати і відбиватися, з рушниці гострозоро стріляти й списом добре колоти"**. Важливе місце відводилося також формуванню в учнів умінь плавати, веслувати, керувати човном, переховуватися від ворога під водою.
- Відомо, що в січових і козацьких школах перехід з одного класу в інший, **від Букваря до Часослова**, потім до Псалтиря і т.д, який супроводжувався народними дитячими забавами, іграми, різноманітними фізичними вправами.
- У Запорізьких школах **усі мали рівні права та обов'язки**. Найвищими якостями вважалися патріотизм, готовність віддати життя за волю і свободу країни, чесність, самодисципліна, взаємодопомога. Існувало побратимство: хлопчики, що браталися, клялись один одному у вірності та дружбі, християнській любові до кінця життя.

КОЗАЦЬКА ПЕДАГОГІКА

- Козацький рух викликав до життя унікальне для всієї світової культури явище – козацьку педагогіку. За визначенням творчої групи Міністерства освіти України, – це частина педагогіки у вершинному її вияві, яка формувала у памолоді українців синівську вірність рідній землі, Батьківщині – незалежній Україні. Народна виховна мудрість, що своєю головною метою ставила формування в сім'ї, школі, у громадському житті мужнього козака-лицаря, громадянина з яскраво вираженою українською національною свідомістю і самовідданістю.
- Серед ідеалів козацької педагогіки є виховання вільної і незламної у своїх прагненнях людини, котра повинна, спираючись на вітчизняні традиції громадського і політичного життя, розвивати рідну культуру, економіку, будувати незалежну державу. В усній народній творчості відображено ідеал козака-хлібороба, власника землі, її дбайливого господаря. У часи лихоліть на передній план виступав ідеал козака-воїна, витязя нескореного духу, честі і звитяги.

- Відомий історик Д.Яворницький звернув увагу на типовий факт з козацького життя, який свідчив про широку розповсюдженість грамотності серед запорожців. У них звичним явищем була церква, з одного боку якої знаходився шпиталь, з іншого боку – школа. Це була традиція, яка відображала спосіб і характер козацького життя.
- Ще одну особливість підмітив датський посол Юсто Юлій, який повертався через Україну від Петра І: майже всі мешканці козацької України писемні, у церкву, як правило, ходять з молитовниками.

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ

виховувати у молоді український національний характер та світогляд;

готувати фізично-загартованих, з міцним здоров'ям мужніх воїнів-захисників рідного народу

формувати високі лицарські якості, пошану до старших людей, прагнення бути милосердним.

